

**GENERALITAT
VALENCIANA**

CONSELLERIA DE SANITAT UNIVERSAL
I SALUT PÚBLICA

DIRECCIÓ GENERAL DE SALUT PÚBLICA

**PLA D'ACCIÓ DE LA CONSELLERIA DE SANITAT
UNIVERSAL I SALUT PÚBLICA SOBRE MALALTIES
TRANSMESSES PER VECTORS A LA COMUNITAT
VALENCIANA, AMB ESPECIAL REFERÈNCIA AL
MOSQUIT TIGRE I A LA MALALTIA PER VIRUS ZIKA**

11/04/2016

Contingut

1. Justificació	3
Chikungunya.....	3
Dengue	3
Zika	4
Mosquit tigre.....	4
2. Pla d'acció.....	5
2.1. Messures d'organització	5
Grup de Treball de Vectors	5
Comissió Institucional.....	6
2.2. Vigilància epidemiològica poblacional.....	6
2.3. Vigilància de col.lectius especials	7
Embarassades	7
Donacions de sang	7
Recomanacions a viatgers	7
Donants de semen	7
Donants de teixits i òrgans	7
2.4. Vigilància i control ambiental.....	8
2.5. Informació per a la població general	8
2.6. Informació per a responsables de l'organització	9
3. Annexes	
ANNEX 1 - PROTOCOL PER A LA VIGILÀNCIA EPIDEMIOLÒGICA DE LA MALALTIA PER VIRUS CHIKUNGUNYA A LA COMUNITAT VALENCIANA	
ANNEX 2 - PROTOCOL PER A LA VIGILÀNCIA EPIDEMIOLÒGICA DE LA MALALTIA PER VIRUS ZIKA A LA COMUNITAT VALENCIANA	
ANNEX 3 - PROTOCOL PER A ESPECIALISTES EN GINECOLOGIA I OBSTETRÍCIA EN RELACIÓ A LA DETECCIÓ DE LES POSSIBLES COMPLICACIONS ASSOCIADES A LA INFECCIÓ PER VIRUS ZIKA DURANT L'EMBARÀS	

**ANNEX 4 - RECOMANACIONS A VIATGERS AMB DESTINACIÓ A PAÏSOS AMB PRESENCIA
ENDÈMICA DE VIRUS ZIKA**

**ANNEX 5 - PROGRAMA DE VECTORS DE RELLEVÀNCIA EN SALUT PÚBLICA a la COMUNITAT
VALENCIANA**

**ANNEX 6– FORMACIÓ I INFORMACIÓ PER A PROFESSIONALS, AJUNTAMENTS, EMPRESES
DEL SECTOR BIOCIDES I POBLACIÓ GENERAL**

MATERIAL FORMATIU I INFORMATIU

ACTIVITATS PRESENCIALS

**ANNEX 7–INFORMACIÓ PER A RESPONSABLES DE L'ORGANITZACIÓ SANITÀRIA I DE SALUT
PÚBLICA**

CIRCULARS REMESES A GERENTS I COMISSIONATS DELS DEPARTAMENTS DE SALUT

CIRCULARS REMESES ALS DIRECTORS DELS CENTRES DE SALUT PÚBLICA

ANNEX 8–RECOMANACIONS PER A LA SELECCIÓ DE DONANTS DE SEMEN I VIRUS ZIKA

**ANNEX 9– TRASPLANTAMENTS: PROTOCOL D'ACTUACIÓ DAVANT DONANTS AMB
SOSPITA D'INFECCIÓ PER VIRUS ZIKA**

ANNEX 10 - SELECCIÓ DE DONANTS DE SANG I VIRUS ZIKA -

Responsable de l'edició:
Direcció General de Salut Pública
dgsp@gva.es

**Data d'actualització:
11 d'abril 2016**

1. Justificació

Els vectors són organismes vius que poden transmetre malalties infeccioses entre persones o d'animals a persones. Les malalties transmeses per vectors són un problema de salut internacional¹. Per la seua actual rellevància, aquest document se centra en les implicacions sanitàries derivades de la presència en la Comunitat Valenciana de l'espècie de mosquit denominada *Aedes albopictus* (mosquit tigre), que pot actuar com a vector transmissor de malalties. En particular, han generat preocupació recent en el nostre medi dos malalties víriques transmeses per aquest mosquit: la malaltia pel virus del Chikungunya i la malaltia pel virus del Zika.

Fins a la data no s'ha produït cap contagi d'aquestes malalties a la Comunitat Valenciana (casos autòctons). Tots els casos descrits en la nostra comunitat han sigut contagiats en altres països (casos importats). No obstant això, la presència d'un vector capaç de transmetre ambdues malalties (el mosquit tigre) en el nostre territori i en altres comunitats autònomes espanyoles, requereix la posada en marxa dels mecanismes de control i prevenció adequats. En aquest document es descriuen i actualitzen els procediments adoptats des de la Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública en relació amb aquest problema.

Chikungunya²

La malaltia coneguda com a *Chikungunya* es caracteritza per l'aparició sobtada de febra, generalment acompanyada de dolors articulars. Pot confondre's amb una grip. Ben sovint s'acompanya també de dolors musculars, mals de cap, nàusees, cansament i erupcions cutànies. La majoria dels pacients es recuperen completament en uns pocs dies. S'han descrit unes altres complicacions de la malaltia, però no són freqüents. El tractament és simptomàtic, i actualment no hi ha vacunes per a aquesta malaltia.

En 2007 es va notificar per primera vegada la transmissió de Chikungunya a Europa en un brot localitzat en el nord-est d'Itàlia. Des de llavors s'han registrat brots a França i Croàcia. No hi ha hagut casos autòctons de Chikungunya a Espanya. En 2014 es van notificar 266 casos importats de Chikungunya a Espanya³. a la Comunitat Valenciana, en 2014 i 2015 s'han descrit entorn de 20 casos anuals de Chikungunya, tots ells importats.

Dengue

El dengue és una infecció vírica transmesa per la picadura de les femelles infectades de mosquits del gènere *Aedes*. Es produeixen 390 milions d'infeccions per dengue cada any, dels quals 96 milions es manifesten clínicament, siga la que siga la gravetat de la malaltia (Bhatt S, et al. Nature, Apr 2013). És una malaltia semblant a la grip els símptomes de la qual són febra elevada (40 °C) i dos dels símptomes següents: mal de cap molt intens, dolor darrere dels globus oculars, dolors musculars i articulars, nàusees, vòmits, engrandiment de ganglis limfàtics

¹Més informació actualitzada (febrer 2016): www.who.int/mediacentre/factsheets/fs387/en/

²Més informació actualitzada (maig 2015): www.who.int/mediacentre/factsheets/fs327/es/

³Institut de Salut Carles III. Butlletí Epidemiològic Setmanal. 2014;22(16).

o borradura. Però el verdader perill del virus del Dengue és la varietat de dengue hemorràgic, malaltia greu. a la Comunitat s'han detectat només casos importats (11 en 2014 i 10 en 2015).

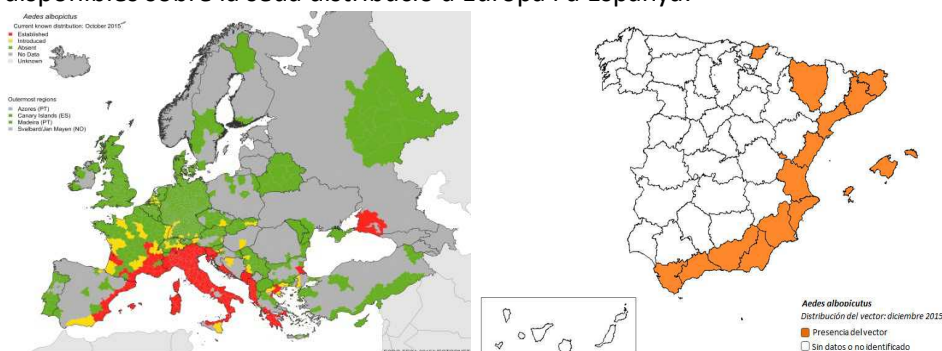
Zika⁴

És una malaltia fins ara pitjor coneguda que el Chikungunya. Habitualment ocasiona un quadro clínic lleu caracteritzat per febra moderada, exantema maculopapular, artritis o artràlgia passatgera, hiperèmia conjuntival o conjuntivitis bilateral i símptomes inespecífics com miàlgia, cansament i mal de cap. En la majoria dels casos la simptomatologia remet en uns pocs dies. El tractament és simptomàtic, i actualment no hi ha vacunes per a aquesta malaltia. Les infeccions asimptomàtiques són freqüents i s'estima que tan sols 1 de cada 4 infectats per virus del Zika desenvolupa simptomatologia. No s'han descrit casos autòctons d'aquesta malaltia a Europa.

La infecció per virus del Zika s'ha relacionat recentment amb quadros neurològics i anomalies congènites. Brasil ha notificat un augment inusual de la incidència de microcefàlia en nadons de diversos estats del nord-est del país en què també s'ha detectat circulació de virus del Zika. La investigació està aportant proves cada més cop més nombroses de l'existència d'una relació entre el virus del Zika i la microcefàlia, tot i que encara no es disposa d'una confirmació definitiva. També s'estan investigant unes altres causes possibles.

Mosquit tigre

L'*Aedes albopictus* (comunament conegut com a mosquit tigre, originari d'Àsia) es localitza actualment en molts països de tot el món. Els següents mapes representen les dades disponibles sobre la seua distribució a Europa i a Espanya:

Font: European Centre for Disease Prevention and Control. Consultat: 6 febrer 2016. Disponible en: http://ecdc.europa.eu/en/healthtopics/vectors/vector-maps/Pages/VBORNET_maps.aspx

Font: Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat. Consultat: 6 febrer 2016. Disponible en: http://www.mssi.gob.es/professionals/saludPublica/cayes/alertasActual/DocsZika/ERR_Zika_20Enero2016.pdf

Per a les poblacions poc exposades al mosquit tigre en el passat (com és el cas dels residents habituals a la Comunitat Valenciana), la picadura del mosquit sol produir molèsties notables, incloent-hi forta inflamació i coentor en el lloc de picadura. Aquests símptomes, previsiblement, aniran atenuant-se com més llarg siga el temps de convivència amb el mosquit en la Comunitat.

⁴Més informació actualitzada (febrer 2016): www.who.int/mediacentre/factsheets/zika/és/

El mosquit tigre sol picar durant el dia. Encara que el seu període d'activitat és molt variable segons les condicions climàtiques, a la Comunitat Valenciana cal esperar la major activitat del mosquit principalment entre els mesos de maig i novembre. El seu hàbitat més freqüent és l'urbà i periurbà, vinculat a la retenció de xicotetes quantitats d'aigua en els espais domèstics o contigus. Les femelles posen les larves en les parets de recipients o xicotets espais amb aigua (per exemple poals, abeuradors per a animals, cendrers, pitxers, plats davall dels tests, piscines, pous o basses). Les larves no són perceptibles a simple vista. Per evitar la reproducció del mosquit es recomana cobrir, buidar o canviar ben sovint els recipients o reservoris d'aigua domèstics. La picadura del mosquit tigre pot evitar-se amb els recursos habituals utilitzats per a altres insectes (mosquiteres, locions, repel·lents).

En l'àmbit municipal cal vigilar els dipòsits menuts on s'acumula l'aigua (com els elements decoratius, estanys, etc.), les xarxes de sanejament, amb especial atenció als embornals, o els sistemes de reg, entre altres possibles focus de cria. El control del mosquit amb tractaments biocides en l'entorn urbà requereix la localització prèvia d'aquests focus i l'aplicació de tractaments locals en aquests seguint pautes establertes. Aquesta tasca ha de ser desenvolupada per professionals capacitats i amb els corresponents permisos per a l'ús i l'aplicació de productes biocides.

2. Pla d'acció

Per afrontar el problema de salut pública que suposa la presència a la Comunitat Valenciana del mosquit tigre, vector capaç de transmetre malalties com Chikungunya o Zika (a més d'altres malalties víriques, actualment molt poc probable en el nostre medi, com el dengue), des de la Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública s'està duent a terme un pla d'acció coordinat que inclou mesures especials d'organització, de vigilància epidemiològica poblacional, de vigilància per a col·lectius especials, de vigilància i control ambiental i entomològic, d'informació per a la població general i d'informació per a responsables de l'organització en els departaments.

2.1. Mesures d'organització

Grup de Treball de Vectors

Per acord entre la Direcció General del Medi Natural i la Direcció General de Salut Pública es va constituir el 2014, en el si de la Comissió de Salut i Medi Ambient de la Comunitat Valenciana, el Grup de Treball de Vectors (GTV). L'objectiu d'aquest grup és el de planificar i coordinar, a nivell tècnic les accions necessàries per a la prevenció dels efectes derivats del mosquit tigre i la mosca negra en el nostre àmbit territorial. El GTV ha celebrat fins ara set reunions de treball, l'última el 8 de febrer de 2016.

El GTV compta amb representació a nivell tècnic dels organismes següents :

- Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública (Direcció General de Salut Pública)
- Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural (DG del Medi Natural i d'Avaluació Ambiental i DG Producció Agrària i DG d'Agricultura, Ramaderia i Pesca)
- Federació Valenciana de Municipis i Províncies
- Diputacions provincials d'Alacant, Castelló i València
- Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva de la Universitat de València
- Agència Valenciana de Turisme (incorporada en el GTV el 8 de febrer de 2016)

Comissió Institucional

L'atenció sobre el control de vectors s'ha reforçat més recentment amb la creació d'una Comissió Institucional per al seguiment del problema, la primera reunió de la qual va tenir lloc el 20 de gener de 2016. La comissió és coordinada per Dolores Salas, secretària autonòmica de Salut Pública i del Sistema Sanitari Públic, i compta amb els següents representants:

Julia Àlvaro	Secretari autonòmic autonòmic de medi ambient
Francisco Rodríguez	Secretari autonòmic autonòmic d'Agricultura
Angeles Cuenca	Secretària autonòmica autonòmica de Model Econòmic i Finançament
Ana M Garcia	Directora general de Salut Pública
José Moreno	Director general de Pressupostos
Roger Llanes	Director general d'Avaluació Ambiental i de Medi Natural
Antoni Març	Director general d'Agricultura
Fernando Rodrigo	Cap de Gabinet de Medi Ambient
Francesc Colomer	Director Agència Valenciana de Turisme
Mario García	Diputació Provincial de Castelló
Mercedes Berenguer	Diputació Provincial de València
Miguel Zaragoza	Diputació Provincial d'Alacant
Javier Sendra	Diputació Provincial d'Alacant
Vicente Gil Olmedo	Secretari general Federació Valenciana de Municipis i Províncies
Angeles Cuenca	Secretària Autonòmica de Model Econòmic i Finançament

L'última reunió de la Comissió Institucional va ser l'11 d'abril de 2016.

2.2. Vigilància epidemiològica poblacional

Els objectius de la vigilància epidemiològica poblacional de les malalties transmeses per vectors (com Chikungunya, Zika i dengue) són la detecció precoç dels casos importats i autòctons d'aquestes malalties, a fi d'establir les mesures de prevenció i control vectorial que es requerisquen; la prevenció i el control dels possibles brots també de forma precoç; i garantir el correcte maneig dels casos per reduir el risc de transmissió.

Aquestes funcions es coordinen des del Servei de Vigilància i Control Epidemiològic de la Subdirecció General de Epidemiològica, Vigilància de la Salut i Sanitat Ambiental (Direcció General de Salut Pública), tenint en consideració els procediments que emanen de la Ponència de Vigilància de la Comissió de Salut Pública, del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat.

En l'annex 1 i en l'annex 2 s'inclouen els protocols de vigilància epidemiològica actualitzats per a Chikungunya i virus del Zika. Els corresponents protocols es distribueixen a tots els professionals que participen en la Xarxa de Vigilància Epidemiològica de la Comunitat Valenciana, incloent-hi epidemiòlegs, microbiòlegs, preventivistes i infectòlegs. La mateixa informació està disponible per a tots els professionals de la xarxa assistencial a través del Sistema d'Informació Assistencial (SIA) de la Comunitat. Tota aquesta documentació s'actualitza quan es va disposant de nova informació sobre les malalties corresponents .

2.3. Vigilància de col·lectius especials

El Ministeri de Salut de Brasil ha notificat recentment un augment inusual de la incidència de microcefàlia en nadons en diversos estats del nord-est del país, en els quals també s'havien notificat brots de malaltia per virus del Zika des d'inicis de l'any 2015. En relació amb aquest fet, al gener de 2016 l'OMS va declarar la malaltia per virus del Zika una emergència de salut pública d'importància internacional (ESPII). De moment, la relació de causa-efecte entre els casos de microcefàlia fetal o neonatal i la infecció per virus del Zika en la mare durant l'embaràs no està confirmada. No obstant això, es tracta d'una associació probable, i a l'espera de noves evidències s'han de prendre una sèrie de mesures donada la gravetat de la microcefàlia. Aquesta alerta en relació amb el virus del Zika ha determinat la implementació de mesures de protecció especials per a embarassades i en relació amb les donacions de sang, de semen i de teixits i òrgans i les recomanacions a viatgers.

Embarassades

La Comissió de Salut Pública, del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat elabora i difon el "Protocol d'actuació per als especialistes en ginecologia i obstetrícia en relació a la detecció de les possibles complicacions associades a la infecció per virus Zika durant l'embaràs" (annex 3), en col·laboració amb la Societat Espanyola de Ginecologia i Obstetrícia (SEGO).

Donacions de sang

El Protocol de Vigilància Epidemiològica enfront del virus Zika (annex 2) descriu les mesures de seguretat en els Centres de Transfusió Sanguínia, que han de seguir les indicacions del Comitè Científic de Seguretat Transfusional, dependent del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (annex 10). Aquestes mesures són també sotmeses a revisió i actualització tal com evoluciona la distribució i coneixement sobre la malaltia.

Recomanacions a viatgers

En el document disponible en l'annex 4 es detallen les recomanacions per a viatgers de la Comunitat Valenciana que es desplacen a zones endèmiques de la malaltia. En els Centres de Vacunació Internacional, dependents dels Serveis de Sanitat Exterior, del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, es pot obtenir informació personalitzada respecte d'això.

Donants de semen

El Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat ha emés la recomanació d'excloure temporalment com a donants de semen aquelles persones que hagen visitat països i àrees afectades amb transmissió autòctona del virus del Zika i d'aquelles persones diagnosticades d'infecció per virus del Zika, informació que es difon entre els centres i Serveis de reproducció humana assistida (annex 8).

Donants de teixits i òrgans

El Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat ha estés les limitacions i els controls per a donants de teixits i òrgans, seguint les recomanacions aprovades per la Comissió de

Trasplantaments del Consell Interterritorial del Sistema Nacional de Salut i que vigilarà l'Organització Nacional de Trasplantaments (annex 9).

2.4. Vigilància i control ambiental

Sanitat Ambiental, de la Subdirecció General de Epidemiologia, Vigilància de la Salut i Sanitat Ambiental, també de manera coordinada amb la Ponència de Sanitat Ambiental, de la Comissió de Salut Pública, del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, està canalitzant les seues actuacions a través del "Programa de Vectors de Rellevància en Salut Pública a la Comunitat Valenciana", llançat a l'agost de 2015 i actualment en desenvolupament (annex 5), les activitats principals del qual són:

Vigilància i control entomològic

A la Comunitat Valenciana la vigilància entomològica (control de la presència del mosquit tigre) es du a terme comptant amb la col·laboració del Laboratori d'Entomologia i Control de Plagues de l'Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva de la Universitat de València. S'està realitzant un mapatge de les zones on s'ha detectat cria presència del mosquit, de forma continuada, arrebegant mostres al llarg de tot el territori de la Comunitat. D'aquesta manera, es disposa de dades actualitzades, no sols de la distribució de mosquit tigre, sinó també d'altres espècies, possibles vectors. Les mostres són traslladades al Laboratori d'Entomologia i analitzades, com a vigilància de base.

Actuacions ambientals especialment relacionades amb el control del risc

Davant de la detecció d'un possible cas, autòcton o importat de Dengue, Chikungunya o Zika, Sanitat Ambiental treballa coordinadament amb Vigilància Epidemiològica (annexos 1 i 2) i Laboratori d'Entomologia supervisant les actuacions de les empreses de tractament i, en coordinació amb la Universitat de València i establint les mesures a adoptar. Es realitzen actuacions concretes de busca de possibles vectors quan es notifica un cas estudiant la zona concreta.

Així mateix Sanitat Ambiental, assessora i tramita les sol·licituds de tractaments aeris realitzades pels ajuntaments per a certes algunes zones de la Comunitat.

En el marc d'aquest programa, s'estan duent a terme cursos formatius i jornades informatives per a tècnics de sanitat ambiental, tècnics de salut pública, professionals sanitaris, ajuntaments i en general agents professionals i responsables dels tractaments en els focus de cria del mosquit tigre. En l'annex 6 s'arrebega la llista dels llocs informatius de material divulgatiu digital i imprés i també de les activitats formatives i informatives realitzades i programades des de la Direcció General de Salut Pública.

2.5. Informació per a la població general

També com a part de l'esmentat "Programa de Vectors de Rellevància en Salut Pública a la Comunitat Valenciana" (annex 5), s'han elaborat i s'actualitzen contínuament materials informatius per a la població general, tots disponibles des de la pàgina web de la Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública . En l'annex 6 s'arrebega la relació de llocs i materials disponibles. .

A més del material en línia, s'ha elaborat un número monogràfic de la revista divulgativa *Viure en Salut*, amb el títol "Mosquit tigre i salut", que s'ha publicat en el mes de març de 2016.

Aquesta revista té gran difusió a la Comunitat Valenciana, arribant tant als sectors sanitaris com a la població general. En ella han participat experts en el tema del mosquit tigre i salut en l'àmbit nacional i es parla tant d'entomologia, com de consells i recomanacions, epidemiologia i de virus del Zika.

S'està també en procés d'elaboració de material divulgatiu en forma de cartells i fullets per a distribuir entre la població general. Està prevista una actuació específica sobre població escolar, amb material divulgatiu.

2.6. Informació per a responsables de l'organització

S'han difós circulars informatives específiques per als màxims responsables en els departaments de salut, incloent-hi els gerents i comissionats dels departaments i els directors dels centres de salut pública. S'especifiquen i actualitzen en l'annex 7 els documents remesos.